

DIPLOMACIJA BiH REALNOSTI I POTREBE

*Analiza uzroka krize identiteta
vanjske politike i diplomacije u BiH*

Preporuke

Članci, eseji i analize u ovoj publikaciji ne predstavljaju konsezus mišljenja. Ne očekujemo od čitatelja pohvale i simpatije, često se ni naši autori ne slažu jedni s drugim, ali očekujemo razumijevanje za pokušaj da doprinesemo promociji divergentnih ideja. Ne prihvatamo odgovornost za mišljenja iznesena u bilo kojem od članaka, potpisanih ili nepotpisanih, koji se pojavljuju na ovim stranicama.

Dakako, prihvatamo odgovornost što toj različitosti dajemo prostor za publiciranje.

Uredništvo

Radna grupa:

Z. Kulundžić	A. Kapetanović
D. Vuletić	M. Kušljugić
D. Maglić	Z. Dizdarević

Kontakt:
info@vpi.ba

Uz podršku:

**FRIEDRICH
EBERT
STIFTUNG**

Friedrich-Ebert-Stiftung
Ured u Sarajevu
71000 Sarajevo, Bosna i Hercegovina
Sumbula Avde 7
Tel: + 387 33 264 050

Sadržaj:

Executive Summary	1
Uvod	3
Profesionalizam vs. voluntarizam	4
«Otključavanje» ustavnog okvira	6
Strateško dekomponiranje	7
Novi standardi	10
Kadrovska politika	12
Nacionalna ravnopravnost	14
Koordinate oporavka	16

Poštovani čitaoci!

Grupa za političku analizu Vanjskopolitičke inicijative (VPI)¹, uz svesrdnu pomoć i sponzorstvo Fondacije Friedrich Ebert, Ured u Sarajevu, predstavlja vam svoju drugu analizu, ovaj put posvećenu skeniranju uzroka koji su doveli do krize identiteta bosanskohercegovačke vanjske politike. Riječ je o (samo)kritici posvemašnje domaće inercije koja je omogućila da taktika i voluntarizam postanu zamjena za strategiju i doktrinu. Vanjska politika BiH otuda je postala ne samo puka refleksija domaće politike nego i talac dnevnog politikanstva lišenoga vizije i spremnog da imidž države podredi vlastitoj ideji.

Ova je analiza napravljena s ciljem da ukaže na uzroke našega vanjskopolitičkog autizma kako bismo, koristeći introspekciju kao metod, mogli u našim daljnjim analitičkim osvrtima ukazati i na strateške izlaze iz postojećeg stanja. Nije nam želja i cilj da damo konačnu specijalističku dijagnozu bolesti naše vanjske politike i diplomacije, nego da prije svega isprovociramo otvoren i stručan dijalog o onome što danas, u svijetu globalizacije, uistinu jesu vanjska politika i diplomacija.

Posebno želimo unijeti malo boje u crno-bijelu percepciju o našoj diplomaciji te otvoreno razgovarati o tome da li je postojeći dejtonski okvir dovoljno širok za dinamičniju i odgovorniju vanjsku bh. politiku.

Uredništvo
Sarajevo, oktobra 2005.

¹ Vidi više na: www.vpi.ba

Executive Summary

Diplomacija Bosne i Hercegovine, po svojoj organizaciji, tehnici funkcioniranja, principima na kojima počiva DKP mreža u svijetu te dugoročnim zadacima i ciljevima, direktan je odraz pozicije vanjske politike BiH koja je, u svojoj izvedbi, ogledalo unutrašnje ustavne konstitucije države te politike i odnosa vladajućih političkih snaga u zemlji. Zbog toga svrsishodnu reformu diplomacije koja bi ovu djelatnost dovela u sklad s proklamiranim interesima BiH i savremenim svjetskim tokovima nije moguće učiniti bez strukturalnih reformi u državi te bez temeljite promjene aktuelnih unutrašnjih odnosa koji Bosnu i Hercegovinu danas čine državom koja po svojim institucionalnim rješenjima i funkcijama nije partner bezmalo nikome u savremenim svjetskim relacijama.

Ustav Bosne i Hercegovine, zakoni i drugi potrebni akti moraju preciznije, savremenije i u korist cijele države efikasnije utvrditi ciljeve, nadležnosti i kompetencije u vanjskoj politici, iz čega će proistići i okvir za organizaciju diplomacije na drugim osnovama. To podrazumijeva, prije svega, donošenje zakona o vanjskoj politici i diplomaciji koji bi definirao dužnosti, prava, nadležnosti i organizaciju svih subjekata u ovom procesu. Rad na izradi ovog zakona započet je davno ali se, ili potpuno bespotrebno, ili iz određenih razloga, ne dovršava već godinama.

U reformu vanjske politike i diplomacije neophodno je direktno uključiti organizacije, institucije i pojedince koji temeljem svojih kompetencija kao i iz pozicije nauke te uz korištenje međunarodnih iskustava mogu značajno pomoći u tome poslu. Pri tome je element profesionalizacije vanjske politike i diplomacije te posebno pozicioniranja struke u odnosu na politiku važno pitanje koje treba definirati na drugačiji način od sadašnjega. Odvajanje dnevnih i partikularnih interesa od stručnoga i kvalificiranog funkcioniranja u ovoj oblasti jeste jedan od preduvjeta za uspostavljanje moderne organizacije diplomacije.

Više je izrazito negativnih elemenata koji čine okvir za današnju sliku bh. diplomacije. Navedimo one koji se nameću kao veoma prepoznatljivi i najbitniji:

- Neadekvatan osnovni **ustavni okvir** koji treba da fermentira zajednički interes države kao cjelovitog subjekta na unutrašnjem i posebno vanjskopolitičkom planu. Pojednostavljeno kazano, riječ je o odsustvu države u njenim elementarnim funkcijama.
- Nedefinirana **vanjskopolitička strategija** te kratkoročni i osobito dugoročni vanjskopolitički ciljevi i prioriteti Bosne i Hercegovine.

- Nesposobnost vladajuće političke oligarhije da iskorači iz koordinatnog sistema rata i raspada Jugoslavije te zakorači na teren savremenih i budućih odnosa u okviru **evropskih** i širih **svjetskih integracija**.
- Potpuna relativizacija pa i neprihvatanje svjetskih i evropskih standarda i običaja u profiliranju **kadrovske politike** i profesionalnog funkcioniranja u okvirima vanjske politike i posebno diplomacije.
- Nesposobnost i nespremnost da se u ime izgradnje moderne i efikasne diplomatske mreže i standarda njenog funkcioniranja promijene često karikaturalna poimanja "**nacionalne ravnopravnosti**" u državi.

Uvod

Malo je oblasti političkog djelovanja u svijetu koje su do te mjere odvajkada bile prekrivene velom elitizma i predstavljale tabu za "običnu" političku nomenklaturu, ali i za širu javnost, koliko je to bila diplomacija. Otuda decenijama i svojevrsna mistifikacija u pogledu sadržaja, ciljeva i stvarne uloge diplomacije, ali i osobit interes za djelatnost koja se odvijala "iza zavjese" i kojom su se bavili samo "posebno odabrani". Analize ovoga posla, slijedom ovakve prakse, rađene su također nerijetko samo za zatvorene političke krugove, bez transparentnosti i mogućnosti utjecaja širih društvenih slojeva na konstituiranje vanjskopoličkih procesa uopće, a unutar toga posebno diplomacije.

Međunarodna politička realnost – a u okviru nje i zahtjevi prema diplomaciji – u minulih dvadesetak godina se bitno promijenila a svijet je u tome razdoblju doživio najmanje tri "revolucije" bitne i za funkcioniranje međunarodnih diplomatskih odnosa i uspostavljanje novih kriterija u tim odnosima. Te promjene pred svaku zemlju i njenu diplomaciju, pa tako i Bosnu i Hercegovinu, postavljaju nove zadatke i traže nove standarde.

Kako ističe Britanac F.G. Felthman u uvodu svoga poznatoga i međunarodno priznatoga "Diplomatskog priručnika", revolucija koja je imala najdirektniji i najveći utjecaj na međunarodne odnose i diplomaciju bila je **političke** prirode: pad sovjetskog carstva značio je kraj razdoblja potencijalnoga nuklearnog rata na globalnoj razini. Bio je to kraj razdoblja shematiziranih vojnih saveza i vojnih nužnosti kada diplomati, ne svojom krivicom, nisu imali mnogo mogućnosti da efikasno djeluju. Bio je to kraj totalitarne vladavine u Evropi, stvaranje novih saveza i potraga za novim svjetskim poretom...

Druga, ništa manje značajna revolucija, prema ovom autoru, u domenu je **ekonomske** prirode. Kategorije zaposlenosti, ekonomskih migracija, smanjenje trgovinskih i carinskih barijera, stvaranje globalnog tržišta i odnosa dovode vanjsku politiku i diplomaciju država u sasvim novu poziciju sa stanovišta ciljeva, ljudskih resursa i stručnih profila, diplomatske tehnike i potrebnih znanja.

Konačno, desila se i **komunikacijska** revolucija koja u značajnoj mjeri, uz ostalo, doprinosi i stvaranju "globalnog osjećaja političke svijesti".

Sve ove promjene, jasno, ostavljaju duboki trag i na Bosnu i Hercegovinu. Dodatno, politički prioriteti, pa tako i prioriteti diplomatskog djelovanja u ovoj državi bitno su izmijenjeni u odnosu na godine s početka minule decenije. Bosna i Hercegovina više nije država koja grčevito brani svoje pravo na suverenitet, međunarodno priznate granice, unutrašnju konstituciju i identitet uz pomoć diplomacije u kojoj je "vjernost" važniji element od suptilnih diplomatskih znanja i profesionalizma. Isto tako, ni vanjskopolički partneri nisu više prvenstveno oni koji mogu pomoći na konkretan način politički i finansijski, već ulazak u krug svjetske diplomacije znači i potrebu za znanjima i

sposobnostima neophodnim za složenije zadatke i partnerstva ne uvijek samo jednoznačnog usmjerenja.

Zašto je u uvodu analize stanja u bh. diplomaciji bilo potrebno skrenuti pažnju na ove elemente političke realnosti u svijetu?

Prije svega zato da bi se shvatila dubina jaza koji u ovom času postoji između potreba na kojima počivaju zadaci i ciljevi diplomacije kao djelatnosti, s jedne strane, te objektivne situacije u toj oblasti u BiH, s druge. Riječ nije samo o tome kakvo je realno stanje u ovoj oblasti danas, već još više o segmentu koji se može nazvati "sviješču o stanju, realnosti i potrebama". Nije teško zaključiti da današnja situacija na dodatno dramatičan način podvlači složenost zadataka diplomata. Oni će i dalje trebati znanja o tome kako svijet funkcionira (a funkcionira drugačije), moraju posjedovati profesionalne vještine uz visoke osobne kvalitete. Diplomacija je postala složenija, zahtjevnija i profesionalnija.

Profesionalizam vs. voluntarizam

Opća znanja moraju biti mnogo veća i teško je povjerovati da ona mogu biti dosegnuta s razine poluobrazovanih lokalnih stranačkih funkcionera regrutiranih u aparat iz sasvim pragmatičkih potreba druge vrste i ocjenjivanih kroz kategoriju jednostarne lojalnosti specifičnog karaktera. Slično je i s drugorazrednim birokratima bez znanja jezika i elementarne sposobnosti komuniciranja izvan lokalne zajednice i u iole složenijim situacijama, ljudi nesposobnih i nespremni da saslušaju tuđe mišljenje i uvažavaju argumente druge strane, te vječito spremni za "proizvodnju negativne energije".

Naravno, svaka političko-funkcionerska elita ovjerena rezultatima izbora može shodno svojim potrebama utvrđivati profil vlastite diplomacije, pa tako i diplomata kakav joj odgovara. Ciljeve i zadatke ove službe može i klaustrofobično prilagođavati ekskluzivno partikularnim projektima i željama. Otuda, recimo, i glasno izgovorena teza visokopozicioniranoga državnog službenika u BiH da u jednu od susjednih zemalja treba za ambasadora poslati čovjeka "kojem je osnovni zadatak da prvenstveno uredi tamošnju dijasporu kako bi na predstojećim izborima glasala za našu stranku, a taj posao traži i jasan profil stranačkog aktivista... Njemu tu strani jezik nije ni potreban".

Širi politički, privredni, kulturni i drugi interesi države, ekonomske i druge veze sa susjedom, učešće u regionalnim procesima sa spomenutoga diplomatskog mjesta, korištenje iskustava u procesima euroatlantskih integracija u kojima je naša zemlja – sve su to nebitne stvari prema spomenutoj percepciji zadataka koje diplomat ima u normalnim uvjetima.

Šta su to "normalni uvjeti" u odnosu na koje se može analizirati postojeće stanje u diplomaciji BiH?²

Uočljivo je da se u svim definicijama spominje "interes države", "interes svoje zemlje", "čvrstina i kontinuitet države" itd. U okviru ovih kategorija, preciznu i općeprihvatljivu definiciju ciljeva i zadataka diplomacije da je **Bečka konvencija o diplomatskim odnosima** iz 1961. godine:

- Predstavljanje države šiljateljice u državi prijema
- Zaštita interesa države šiljateljice i njenih građana u državi prijema u granicama koje dopušta međunarodno pravo
- Pregovaranje s vladom države prijema
- Utvrđivanje, svim dopuštenim sredstvima, stanja i razvoja događaja u državi prijema te informiranje o tome vlade države šiljateljice
- Unapređivanje prijateljskih odnosa između države šiljateljice i države prijema te razvijanje njihovih ekonomskih, kulturnih i naučnih odnosa

Profil ljudi koji uspješno mogu odgovoriti ovim zadacima čini se prilično jasnim i izoštrenim. No, do njega se dolazi tek logičnim slijedom preciznog utvrđivanja ciljeva i strategije vanjske politike svake države koja je, opet, prema starim i priznatim teorijama iz domena države i prava – direktno proistekla iz karaktera države i njene unutrašnje politike i ciljeva. Ovdje se, zapravo, zatvara i koordinatni sistem u okviru kojeg jedino možemo uspješno odgovoriti na pitanja – kakvu diplomaciju uistinu imamo, čemu i kome odgovara njena aktuelna organizacija i na šta se naslanjaju te iz čega proističu kriteriji za kadrovsku politiku u njoj, ko i s kakvim ciljevima i kapacitetima vodi tu kadrovsku politiku, šta kao država želimo na međunarodnom planu, u funkciji čega i koga je aktuelno stanje; zašto ne postoji ni politička volja, ni interes, ali ni institucionalni okvir u kojem se mogu dosezati rješenja u skladu s istinskim potrebama države i formalno proklamiranih političkih ciljeva, kakve su posljedice postojeće situacije kratkoročno, a kakve dugoročno?

² Tako, recimo, Prosvetina "Mala enciklopedija" konstatira da diplomacija znači "vještinu održavanja međunarodnih odnosa i vođenja međunarodnih poslova. To je umješnost u odbrani interesa svoje zemlje i pridobijanju stranih vlada za politiku svoje vlade..." Još ranije Britanac Ernest Satow u "Guide to Diplomatic Practice" diplomaciju definira u smislu "primjene znanja i takta u vođenju službenih odnosa između država, usaglašavanja interesa svoje zemlje s interesima zemlje prijema..." Čak je i poznati sarajevski profesor i akademik Anto Babić, veliki stručnjak za historiju srednjovjekovne Bosne, u svome priznatom djelu "Diplomatska služba u srednjovjekovnoj bosanskoj državi" jasno podvukao tu vezu između državnih ciljeva i interesa i zadataka diplomatske službe, istakavši kako diplomacijom dvor i komora eksponiraju čvrstinu i državotvorni kontinuitet same države.

Više je izrazito negativnih elemenata koji čine okvir za današnju sliku bh. diplomacije. Navedimo one koji se nameću kao veoma prepoznatljivi i najbitniji:

- Neadekvatan osnovni **ustavni okvir** koji treba da fermentira zajednički interes države kao cjelovitog subjekta na unutrašnjem i posebno vanjskopolitičkom planu. Pojednostavljeno kazano, odsustvo države u njenim elementarnim funkcijama.
- Nedefinirana **vanjskopolitička strategija** te kratkoročni a osobito dugoročni vanjskopolitički ciljevi i prioritete Bosne i Hercegovine.
- Nesposobnost vladajuće političke oligarhije da iskorači iz koordinatnog sistema rata i zakorači na teren savremenih i budućih odnosa u okviru **evropskih** i širih **svjetskih integracija**.
- Potpuna relativizacija pa i neprihvatanje svjetskih i evropskih standarda i običaja u profiliranju **kadrovske politike** i profesionalnog funkcioniranja u okvirima vanjske politike i posebno diplomacije.
- Nesposobnost i nespremnost da se u ime izgradnje moderne i efikasne diplomatske mreže i standarda njenog funkcioniranja promijene često karikaturalna poimanja "nacionalne ravnopravnosti" u državi.

"Otključavanje" ustavnog okvira

Nepotrebno je ponavljati poznate tvrdnje o Dejtonskom sporazumu kao okviru za zaustavljanje rata koji, danas je to očigledno, nije ponudio čvrste i precizne osnove za izgradnju normalne države na međunarodno poznatim i općeprihvatljivim principima i standardima. Povrh svega, evidentno je da su mnoge snage i politički koncepti presudni u pokretanju i vođenju rata, s poznatim ciljevima i apetitima, i nakon rata dominirali političkom scenom na širim prostorima bivše Jugoslavije, pa i Bosne i Hercegovine, do kraja sužavajući mogućnosti za izgradnju savremene i funkcionalne države. Produženo služenje potpuno anahronim konceptima i željama "preslaganja regiona", izraženi partikularizam, tendencije ka razgradnji umjesto izgradnji cjelovite i funkcionalne države, hipertrofirano i jednostrano poimanje "nacionalnog interesa", potreba za udovoljavanjem pretpostavljenim interesima "matice", ekskluzivna želja za zadovoljavanjem grupnih, uskostranačkih ili lokalističkih interesa, a ne cjelovitih interesa države – sve je to dovelo da jednostarnog tumačenja i selekcije čak i onih rješenja koja je Dayton ponudio kao mogući, djelomično pozitivni ustavni okvir u BiH.

Već se tada, uz usvajanje Dejtonskog sporazuma, stvara potpuni trojni paralelizam ne samo u organizovanju diplomatske mreže već i u načinu njenog funkcioniranja. Hijerarhija se ne gradi po funkcionalnom principu, već prvenstveno po nacionalnom, DKP-i se otvaraju prema potpuno pojednostavljeno i nekad karikaturalno arhaično

shvaćenim "historijskim pripadnostima" pojedinim državama, regionima i civilizacijama, od ministarstva do ambasada postoje "paralelni" ministri, a na svojevrsan način i ambasadori, dok shema diplomatske mreže nema nikakve veze s vanjskopolitičkim ciljevima države.

Osnovna vanjskopolitička ovlaštenja data su u to vrijeme Predsjedništvu BiH koje ih, nerijetko, "čita" na sasvim pogrešan način, iscrpljujući se na pitanjima koja ne spadaju u domen utvrđivanja vanjskopolitičke strategije i dugoročnog osmišljavanja odnosa prema svijetu, već su dnevnopragskog karaktera i težine.

Koncept prenošenja ključnih vanjskopolitičkih ovlaštenja na Predsjedništvo nije praćen i adekvatnom unutrašnjom organizacijom tog tijela, pa je u donošenju odluka u ovoj oblasti često vidljivo potpuno odsustvo analitičnosti, suptilnijih a neophodnih znanja, informacija i mogućnosti potrebnih za razumijevanje i strateško odlučivanje u oblasti vanjske politike. Ujedno, ova situacija u značajnoj mjeri je isključila iz redovnih aktivnosti i učinila pasivnim Ministarstvo vanjskih poslova, osobito njegov profesionalni dio, dajući često rukovodnim kadrovima unutar njega "alibi" za nedjelovanje i pasivnost, što se automatski prenosi i na cijelu DKP mrežu.

Očigledno potrebnim zakonom o Ministarstvu vanjskih poslova³ kao i drugim zakonskim i podzakonskim aktima neophodno je urediti cijelu ovu oblast na način na koji je to poznato u savremenom svijetu. Uloge Predsjedništva, Parlamenta i Vijeća ministara, tako i MVP-a treba precizirati i markirati i u skladu s evropskim standardima jer je domaći "sistem" postao nekompatibilan i s tim standardima. Predsjedništvo se mora organizacijski i kadrovski osposobiti za zadatke koji proističu iz Ustava, a danas je sasvim izvjesno da je jedino suvislo i potencijalno uspješno rješenje sadržano u ličnosti predsjednika države koji bi imao jak savjetnički tim koji je u tijesnoj koordinaciji s nadležnim parlamentarnim komisijama i MVP-om.

Strateško dekomponiranje

Predsjedništvo Bosne i Hercegovine svojevremeno je, formalno, usvojilo dokument pod nazivom "Opće smjernice za provođenje vanjske politike"⁴, koji je naknadno dorađivan. Njega, međutim, nije pratila nikakva potrebna pripadajuća regulativa, niti je na njegovim temeljima rađena organizacijska shema unutar institucija koje se bave vanjskom politikom, posebno ne MVPBiH. Osim nekoliko rasprava o vanjskoj politici BiH, organiziranih 2001. godine – u njima je učestvovao širi krug pozvanih pa i pojedinci

³ Riječ je o zakonu koji bi kao *lex specialis* definirao ove odnose i koordinaciju aktivnosti te, uz ostalo, posebne kvalitete koje moraju zadovoljiti državni službenici (neprofesionalni diplomati).

⁴ Vidi više na: www.mvp.gov.ba/vanjskapolitika

izvan zvaničnih struktura, ljudi iz akademskih krugova, intelektualci i novinari – o načelno proklamiranim prioritetima vanjske politike i o bh. diplomaciji nikada kasnije nije vođena šira i javna rasprava na ovu temu.

Kultura propitivanja vanjskopolitičkih odluka i diplomatske prakse, ideja i aktivnosti na ovom planu u Bosni i Hercegovini – ne postoji. Rijetki izuzetak je Diplomatski forum⁵, koji je sam po sebi pokazao da naspram prethodne činjenice postoji značajan interes širih krugova za aktivnije uključivanje u te tokove. Ovaj forum je, međutim, mnogo više rezultat rada i entuzijazma pojedinaca i organizacija izvan državne strukture nego organiziranog djelovanja u sistemu.

Osnovni problem nepostojanja vanjskopolitičke strategije, iz čega proističe i veoma loše funkcioniranje DKP-a, zapravo je nepostojanje šire i dugoročnije strategije u izgradnji države i njenom pozicioniranju u političke, ekonomske, sigurnosne i sve druge tokove u okruženju i šire⁶. U ovakvoj situaciji normalno je došlo i do "atrofije diplomatskog refleksa", pa diplomati, često i na perifernim mjestima u svijetu i odsutni s glavnih "osmatračnica" globalnih svjetskih procesa, gube potrebu za najvažnijim trendovima, a to gubljenje potrebe ujedno stimulira okretanje ka potpuno nevažnim i marginalnim zadacima i djelatnostima.

Slijedeći ovu praksu, ustanovljavaju se potpuno pogrešni standardi i kriteriji u diplomaciji. Baveći se mnogo više sobom i vlastitom promocijom nego suštinskim zadacima u korist sistema i države, mnogim političkim zvaničnicima mnogo je bitnije kakav će im protokolarni tretman osigurati ambasada naše države u zemljama koje posjećuju nego kakvu informaciju i političku procjenu ima ta ista ambasada o pitanjima zbog kojih se organiziraju putovanja i susreti. Diplomatsko osoblje u inozemstvu djeluje, u pravilu, bez ikakvih instrukcija, analiza i zadataka jer se zadacima i analizama te definiranjem strateških prioriteta u sjedištu niko sistemski ne bavi. U političkim krugovima u Bosni i Hercegovini za ovim zapravo ne postoji nikakva sistemska potreba.

U političkim vrhovima u BiH po potrebi će i u zavisnosti od prilike kazati da su prioriteti vanjske politike ulazak u Evropsku uniju i NATO, izgradnja konstruktivnih odnosa sa susjedima i zatvaranje kruga ugovornih bilateralnih odnosa s njima te regionalna politika. Uočljivo je, međutim, da ni Ministarstvo vanjskih poslova i druge odgovarajuće državne

⁵ Nastao 2002. godine kao zajednička inicijativa MVP-a BiH i Fondacije Friedrich Ebert. Nakon deset okruglih stolova i analitičke publikacije "BiH između regionalnih integracija i EU" prešao je u okrilje Vanjskopolitičke inicijative (VPI), prvoga domaćeg vanjskopolitičkog think-tank-a te će kao takav ubuduće funkcionirati pod imenom "Vanjskopolitički forum".

⁶ Kako je to ispravno konstatirano u knjizi "Vanjska politika BiH – između izazova i slabosti", autora Amira Kapetanovića (izuzetno rijetka knjiga nastala na ovim prostorima u posljednjih desetak godina koja se bavi ovom problematikom): "...u ovom koordinatnom sistemu nazire se, zapravo, posvemašnja kriza identiteta bh. vanjske politike, praćena gubljenjem samopouzdanja i vlasništva nad procesima. Institucionalni autizam, generiran dogmatičnim dejtonskim realizmom, onemogućava da se deset godina nakon potpisivanja Dejtonskog sporazuma utvrdi vanjskopolitička doktrina koja bi iznjedrila konkretne strategije. Od izlazne strategije međunarodne zajednice (OHR) iz BiH, do strategije članstva u EU, PpP-u NATO-a, pa i u samom NATO-u".

institucije, kao ni diplomatska mreža, nisu usklađeni s ovako definiranim državnim prioritetima u vanjskoj politici ni s realnim interesima države. Bosna i Hercegovina još uvijek nema diplomatska predstavništva u mnogima za nju bitnim zemljama Evropske unije, ne školuju se diplomati za pitanja sigurnosne politike, vojna pitanja i slično, a tzv. ekonomska diplomacija samo je, najčešće, mrtvo slovo na papiru. I samo poimanje zadataka tzv. ekonomske diplomacije uglavnom je pogrešno.

Od ambasada se najčešće traži da se pozabave direktnim problemima određenih firmi i kompanija, zaostalim dugovima, neriješenim imovinskim odnosima iz procesa sukcesije itd., umjesto da se primarno sređuju odnosi iz domena bilateralne regulative kojom se stvaraju uvjeti za ekonomsku saradnju. Jednostavno rečeno, odsustvo institucionalne središtenosti unutar zemlje rezultira odsustvom dugoročne političke i ekonomske strategije države, što dalje dovodi do potpunog pomanjkanja vanjskopolitičke strategije i doktrine, pa tako i strategije i doktrine u razvoju diplomacije.

Ova situacija dodatno je otežana apsolutno neiskorištenim intelektualnim resursima na koje bi se država mogla i morala osloniti u izgradnji ne samo vanjskopolitičke doktrine već i u reorganizaciji institucija iz ove oblasti, posebno diplomacije. Sve je to na širem planu dovelo do apsolutnog gubljenja vanjskopolitičkoga i diplomatskog identiteta i kredibiliteta zemlje.

Umjesto strateškog planiranja (policy planning), državna vanjskopolitička "strategija" kroji se po pojedinim kabinetima i u sasvim uskim krugovima, bez potrebnih podataka i analiza a nerijetko i osnovnih znanja. DKP-i su, bezmalo u pravilu, neobaviješteni čak i o ovako donesenim odlukama. Nije zato nikakvo čudo kada, recimo, bh. ambasada ne biva obaviještena ne samo na vrijeme nego čak ni naknadno o tome da je bh. vlada donijela odluku o jednostranoj suspenziji već ratificiranoga međudržavnog sporazuma sa zemljom u kojoj je sjedište ambasade. Kako će ambasador objasniti na nadležnom mjestu u zemlji prijema razloge ove odluke kada ne zna ni da je odluka donesena, a kod kuće se to nikoga ne tiče niti se u sistemu neko za ovo osjeća odgovornim.

Poznato je da u izgrađenim demokratskim sistemima u svijetu u formiranju vanjskopolitičkih odluka učestvuju četiri segmenta: Predsjedništvo BiH, predsjedavajući Parlamentarne skupštine BiH i Vijeća ministara, potom cijeli sistem think-tank organizacija stručnjaka, specijalista i intelektualaca u njima te, konačno, mediji. Uredi članova Predsjedništva BiH objektivno su nedovoljno organizacijski i kadrovski osposobljeni za vođenje vanjske politike u kapacitetu koji im daje Ustav. Partijsko koaliciranje stranaka čiji su istaknuti funkcioneri u Predsjedništvu stvorilo je nesnošljivu situaciju u kojoj se pokušava pomiriti koalicijski oportunistički s izrazitim trojnim paralelizmom interesa i konkretnih poteza u diplomaciji bez ikakve želje da se unutar te disharmonije implementira stručnost i znanje kao mogući korektiv u postojećoj situaciji.

Parlament, uostalom kao i u "ostatku politike", igra marginalnu ulogu, a sporadični pokušaji skupštinskih tijela da uđu u ovu oblast uglavnom su nestručni, neutemeljeni na pravim informacijama i analizama te potpuno nesinhronizirani s Predsjedništvom, MVP-om i Vijećem ministara. Nije rijetka praksa da članovi komisija bh. parlamenta koji se formalno bave vanjskom politikom u međunarodnim kontaktima, kojih nije malo, zastupaju i suprotne stavove od onih koji se plasiraju putem MVP-a ili DKP mreže. Think-tank kao forma stručnoga i intelektualnog kreiranja, kontrole i korektiva vlasti u BiH u institucionalnom smislu bezmalo ne postoji, a utjecaj stručnjaka i inteligencije na vanjsku politiku zanemariv je.

Marginalno uplitanje medija u osmišljavanje vanjskopolitičke strategije i diplomacije uglavnom se i s rijetkim izuzecima svodi na proizvodnju negativne energije, oslonjeno je na potpuno nepoznavanje složene materije, sporadično je i senzacionalističko te opterećeno neargumentiranim kritiziranjem i odigravanjem "igara" za nečije partikularne i vaninstitucionalne interese.

Novi standardi

Ukoliko su prva kadrovska rješenja u bh. diplomaciji te posebno organizacija Ministarstva vanjskih poslova kao i organizacija mreže DKP-a bili diktirani poznatim ratnim uvjetima i okolnostima, današnja situacija i u svijetu i u samoj Bosni i Hercegovini ne daju, uprkos svim problemima, nikakav izgovor za bezmalo dramatično stanje "nečinjenja" na ovom planu. Situacija neposredno iza rata davala je alibi kreatorima tadašnje organizacije za slanje ambasadora i otvaranje ambasada prema logici "ko nam je spreman dati pomoć", ili "ko će stati iza nas iz historijskih i drugih razloga bliskosti", ili je taj alibi bio u činjenici da "tamo već imamo nekoga našeg..." Iz takvih razloga, recimo, Predsjedništvo BiH odlučivalo je da ambasadu imamo i u Kuvajtu, i u Saudijskoj Arabiji, i u Kataru i Emiratima, dok je istovremeno ambasada u Kairu i statusno, i kadrovski, i organizacijski bila potpuno zapostavljena i marginalizirana. Malo je koga interesirala historijska činjenica da je Kairo, uprkos raznim mijenama i događanjima, oduvijek bio centralno mjesto arapske politike, ali i svjetski strateško političko i diplomatsko čvorište i "osmatračnica". Čudno je, također, da BiH ni dan-danas nema diplomatske odnose s Irakom, pa tako ni DKP u Bagdadu kada se već otvoreno bježe bitka za buduće poslove u toj zemlji.⁷ U širem evropskom susjedstvu još uvijek ne funkcioniraju ambasade u Sofiji, Bukureštu, Pragu, Varšavi ili Tirani.

⁷ Nepostojanje DKP-a u Bagdadu je možda i imalo izvjesno opravdanje do prije dvije godine jer Irak pod režimom Saddama Husseina nikada nije priznao Bosnu i Hercegovinu. Štaviše, njegov režim je imao otvoreno negativan stav prema priznavanju BiH a razlog je bio u izuzetno dobrim odnosima s režimom Slobodana Miloševića. Pored prisnih međudržavnih odnosa, Saddam Hussein je davao i snažnu ličnu podršku sadašnjim haškim optuženicima Miloševiću i Šešelju. Danas, međutim, osim sigurnosnih razloga, nema validnog opravdanja za neotvaranje, ako ne DKP-a, onda makar nekog vida nerezidentnog pokrivanja iz najbližeg DKP-a kako bi se davala podrška našim građevinskim firmama kojima se otvara prostor za povratak na to veliko tržište. Ovo je bitno naročito zato što su firme iz BiH, unutar sistema nekadašnje SFRJ, izvodile u Iraku najzahtjevnije radove, uspostavile poslovne veze i stekle praktična iskustva.

Na multilateralnom planu potpuno je zanemarena promatračka pozicija u Konferenciji islamskih zemalja a Pokret nesvrstanih se uopće i ne spominje u proizvedenom sistemu predrasuda pa tako i zabluda o pokretima i organizacijama koje realno, pragmatički gledano, predstavljaju bitne političke faktore u međunarodnoj politici a posebno u Ujedinjenim nacijama.

Ozbiljniji problem od rasporeda diplomatskih destinacija jeste, svakako, specifični mentalitet koji se dugo vremena stimulirao u diplomaciji. Osnovna politička optika i kriterij za "pogodnost" bila je optika rata i kriterija rođenih i definiranih u ratu, što može biti djelomično objašnjivo ali, posebno danas, nikako prihvatljivo kao prvenstveni standard i okvir za vanjskopolitičko djelovanje. Tako u dijelu političkih struktura i danas postoji kriterij o "prijateljstvu i neprijateljstvu" iznad konkretnih interesa države i njenih građana u cjelini, njene pozicije u međunarodnim odnosima. Dobar dio ukupne političke nomenklature, pa tako i diplomacije, još uvijek nije iskoračio iz sumornog okružja ratom opustošenoga, autističnog društva i zakoračio u koordinatni sistem odgovornosti za društvene procese koji vode ka regionalnim, evropskim i svjetskim integracijama, povezivanjima te koordinacijama.

Sadržinski i tehnički standardi procedura, diplomatske tehnike dobrih običaja, uzusa i uobičajenih regula bagateliziraju se često na najgrublji način u ime pogodnosti i navodnog "patriotizma", što bh. diplomaciju vrlo često pretvara u potpuno nekompatibilnog partnera drugim zemljama. Kada, naprimjer, jedan ambasador nema ni osnovna diplomatska znanja i sposobnosti ili, recimo, ne govori korektno nijedan svjetski jezik, to više nije samo njegova lična sramota, a pomalo i uvreda za zemlju, već ga na najdirektniji način diskvalificira iz normalne komunikacije, izolira iz kruga njegovih partnera, gura na pomoćne izvore iz druge ruke i, ukratko, onemogućava ga da radi svoj osnovni posao.

Nova je realnost da vanjski diplomatski partneri sve češće spoznaju kako poruke i aktivnosti o kojima žele da komuniciraju preko naših diplomata ne bivaju prepoznate na pravi način, ne odlaze na prave adrese već, najčešće, samo na "trećinu adrese" te da u ovakvim slučajevima pokušaj rada unutar šire diplomatske zajednice postaje nemoguć. Ako BiH istinski želi da postane dio velike evropske i svjetske porodice, onda njena diplomacija mora imati sve potrebne kapacitete da u toj porodici može normalno funkcionirati. Signali koji se i u ovom smislu sve češće šalju neprihvatanjem pojedinih prijedloga u okviru kadrovske politike nadležnih organa države BiH u oblasti diplomacije jasni su i čitljivi. Dekonstrukcija logike prema kojoj, recimo, bh. diplomat u Beogradu, Zagrebu, Skoplju, pa i u Ljubljani, "ne mora znati strani jezik jer je sve to naš jezik" imperativ je koji ne trpi "skriveno agende". To ujedno govori da su nosioci ove logike u političkim strukturama ili potpune neznalice o tome kako danas funkcionira svijet diplomacije, ili im je sasvim svejedno kakve rezultate postizemo na međunarodnom

planu, ili time pripremaju unaprijed alibi za svoju vlastitu buduću promociju na nekoj od diplomatskih destinacija.

Vanjska politika BiH, time i diplomacija, ne smije se zadovoljavati pukim preuzimanjem tuđih stavova ili čak svojevrsnih naloga, već mora početi izgrađivati i vlastite stavove i pokretati vlastite inicijative o važnim međunarodnim pitanjima. Percepcija bh. diplomata u svijetu sve manje mora biti "to je onaj koji stalno nešto traži", a sve više "to je onaj od koga se – osobito u regionu – ima šta i čuti i naučiti". Bosna i Hercegovina jeste bila žrtva okrutnih političkih igara i apetita u regionu, pa i šire, ali ona danas i mora i može postajati, u okviru svojih projekcija i mogućnosti, aktivni sudionik u izgradnji demokratskih procesa u međunarodnoj zajednici.

Kadrovska politika

Strateški pristup ustuknuo je pred taktičkim i voluntarističkim, generirajući devijaciju koja je kadrovsku politiku u diplomaciji napravila doktrinom *per se*. Takvo se što reflektiralo na javno mnijenje te medije koji o vanjskoj politici uglavnom pišu u kontekstu kadrovskih kombinatorika. Otuda se i politički i medijski analitičari aktuelnog stanja u vanjskoj politici i diplomaciji najčešće s razlogom zadržavaju na kadrovskoj politici, odnosno konkretnim primjerima u odabiru diplomata kojima se dokazuje nedefiniranost ove oblasti. Javno se ukazuje na slučajeve odabira ljudi bez elementarnog obrazovanja za složeni i zahtjevni posao koji im je namijenjen, na neznanje stranog jezika i potpunu nemogućnost komunikacije te elementarno odsustvo općeg obrazovanja, šire kulture i sposobnosti ponašanja neophodnog u diplomaciji. Bilježe se i slučajevi potpuno nevjerovatni za svjetsku diplomatsku praksu: riječ je o direktnom radu diplomata u interesu mnogih drugih prije nego u interesu vlastite države; o ignoriranju funkcije i pripadnosti zemlji; o kriminalu i raznim vidovima sukoba sa zakonom, čak i o odbijanju isticanja zastave vlastite države. Nisu uopće rijetki primjeri potpunog ignoriranja protokola i ustaljenih standarda u diplomatskoj praksi i komunikaciji, odbijanja redovne komunikacije sa sjedištem, izuzev po posebno utvrđenim kanalima i s pojedinim ličnostima iz vlastite stranke ili "korpora". Još uvijek postoji česta praksa dvostrukoga ili višestrukog izvještavanja i obavještavanja itd.

Svi ovi slučajevi, koji se u nekim elementima mnogo više približavaju standardu nego što predstavljaju izuzetak, na neki način nisu neočekivani, nisu incidentni i u širem smislu nisu neočekivani. Oni su prije svega rezultat svega prerthodno rečenoga – nedostatka preciznih institucionalnih okvira za vanjsku politiku i diplomaciju, nedostatka konzistentnih principa i strategije u vanjskoj politici i diplomaciji, bezmalo potpunoga organizacijskog i kadrovske rasula u Ministarstvu vanjskih poslova BiH, nepostojanja bilo kakve forme i sistema stalnog obrazovanja diplomata i pripremanja profesionalnih

kadrova za ove poslove itd. (BiH je jedina država u regionu koja nema stalnu diplomatsku školu ili akademiju).

Sve ovo je rezultiralo široko rasprostranjenim uvjerenjem da je diplomacija teren na kojem se prije svega mogu zadovoljiti i podmiriti određeni partijski, grupni ili lični "dugovi" te podobni kadrovi nagraditi za vjernost ovoj ili onoj stranci. Postalo je uvriježeno mišljenje da "to može svako", jer je posao diplomata samo da "za velike pare hoda po ručkovima i večerama " i predstavlja zemlju u "mercedesu" i na prijemu. Ovakvo uvjerenje ostavilo je snažan trag na kadrovsku politiku a u političkim strukturama (Predsjedništvo, Vijeće ministara, Parlament, MVP) i u strankama na vlasti odustalo se davno od bilo kakvog profiliranja kadrova za određene vrste poslova, određene zadatke i određene destinacije u diplomaciji. Tako se ekonomskim poslovima bave ljudi bez ikakvoga ekonomskog obrazovanja, konzularnim često vozači i dojučerašnji domari, kulturnim promocijama ljudi bez ikakvog iskustva, imena i mogućnosti za komuniciranje; sekretarice su nerijetko priučene osobe čijim se rasporedom zadovoljava nečiji "dug" itd. Zapravo, lista kandidata za određene poslove uopće ne uvažava osnovno pitanje – sposobnost i kvalifikaciju za konkretno mjesto te specifični zadatak koji svaki DKP, mimo redovnih funkcija, mora imati.

U mnogim konkretnim situacijama bitnije je sve drugo. Uprkos striktnim pravilima u sistemu zapošljavanja državnih činovnika, diplomata ili imenovanih kadrova, kroz MVP na putu za inozemstvo dolaze i prolaze pojedinci koji osim "leđa" nemaju često ništa drugo. Posebno pitanje su ljudi koji u personalnim kartonima imaju velike "praznine", ljudi koji su javno potpuno diskreditirani kao aktivni učesnici u destruktivnoj politici koja je obilježila minulu deceniju na prostorima bivše Jugoslavije i posebno u BiH, koji su čak bili bliski saradnici današnjih "stanovnika" pritvorskih jedinica u Haagu ili će to ubrzo biti. Političkoj nomenklaturi u BiH kod "kadriranja" u diplomaciji nikakvu prepreku ne predstavljaju ni zvanična stavljanja imena predlaganih pojedinaca na objelodanjene crne liste utjecajnih međunarodnih organizacija i zajednica ili država. Koliki je realni prostor za političko i diplomatsko djelovanje ovih ljudi u sistemu međunarodne zajednice, nije teško pretpostaviti.

Nacionalna ravnopravnost

Realnost u vezi s nacionalnom kompozicijom Bosne i Hercegovine poznata je. Nju danas malo ko osporava. Drugi je problem što su postojeći ustavi u BiH u određenim segmentima praktičnu materijalizaciju ove činjenice doveli u praksi u sukob s funkcionalnošću, efikasnošću i racionalnošću djelovanja državnih institucija. Nakon prvih poratnih godina, kada je diplomacija BiH formalno bila na nivou države a u stvarnosti se radilo o vidnoj dominaciji jednog naroda, danas se, prvenstveno zahvaljujući pritiscima izvana u cilju dosljedne primjene odredaba dejtonskog ustava, shema koja osigurava "nacionalnu ravnopravnost" zadovoljava, makar u tehničkom smislu, u mnogo striktnijoj mjeri.

Ova uglavnom puka "matematička" shema, međutim, sve više pokazuje izrazite slabosti a nerijetko je i brana pomacima prema kvalitetu, efikasnosti i uspješnosti. Podjela diplomatskih destinacija po nacionalnoj pripadnosti, a prema ranije utvrđenom ključu koji je, opet, pod snažnim pritiskom uglavnom krajnje simplificirane i nategnute logike "šta je bliže Bošnjacima, šta Hrvatima, a šta Srbima", nerijetko se realizira na način suprotan profesionalnim rezonima. Na prvom mjestu stvara se utisak da su pojedine destinacije "prirodno pravo" predstavnika jedne nacije a potom i osjećanje da "predstavnik jedne nacije" ne predstavlja državu i njene interese u cjelini, već je prvenstveno tumač interesa "svoga naroda" i njegovih interesa u sjedištu DKP-a. Današnja realnost stimulira i praksu komunikacije ovako raspoređenih diplomata samo s "njihovim nacionalnim kanalom" u sjedištu, otvara paralelne kanale, oslanja se na jednostrane izvore, očekuje uputstva iz tih izvora itd.

Posebno uočljiva nelogičnost sa stanovišta funkcioniranja državnih organa jeste da članovi Predsjedništva, prema utvrđenoj shemi i u ime vladajućih stranaka, koje se – opet nelogično a najčešće podrazumijevaju i kao ekskluzivni predstavnici naroda iz koje potiču – imaju isključivo pravo predlaganja ambasadora bezmalo bez ikakvog uplitanja "druge i treće strane" u proces ovog odabira. Princip "ne petljaj se ti u moj prijedlog, pa neću ni ja u tvoj" doveden je do apsurdna koji je vidljiv svakome osim kreatorima i konzumentima ove politike.

Naravno da je potpuno uvažavanje višenacionalne realnosti u BiH neupitno, ali je apsurdno do koje je mjere dovelo to postojeće karikaturalno tumačenje i čitanje pojma "ravnopravnosti". Normalno bi bilo da se, uza sve poštivanje krajnjeg balansa, prije svega vodi računa o konkretnim situacijama, odgovarajućim kadrovskim mogućnostima i potrebama, ponekad i specifičnostima pojedinih destinacija i zadataka koje u tim destinacijama valja obaviti. Jasno, ovakva praksa zahtijevala bi visok stepen komunikacije i povjerenja u političkim vrhovima, a odsustvo upravo tih elemenata u funkcioniranju sistema dominantna je karakteristika političke realnosti u Bosni i Hercegovini. Zato bh.

diplomacija postaje – osim u slučaju izuzetaka – teren na kojem se sve transparentnije preslikava sva apsurdnost sistema koji u ovakvoj formi ne postoji nigdje u svijetu.

Suštinsko je pitanje danas da li je ovo sve samo rezultat stanja iz prethodne decenije i pomalo logična posljedica svega što se dešavalo ili je riječ o realnosti koja se svjesno održava, pa i ciljano produbljuje dalje kao dio racionalne politike onih snaga za koje evropeizacija Bosne i Hercegovine u najširem smislu riječi znači politički kraj, pa i gore od toga. Bosna i Hercegovina ima, sasvim sigurno i uprkos svemu, dovoljno kvalificiranih, obrazovanih, profesionalnih kadrova, među kojima ima pojedinaca koji za svoj rad dobijaju priznanja i na međunarodnoj sceni. Oni su, međutim, potpuno isključeni iz procesa državnih i drugih demokratskih institucija kroz koje bi se u relativno kratkom periodu ova oblast mogla organizirati na uspješan način. Problem je jasan: njima se to ne dozvoljava. Ujedno, međunarodna zajednica u proklamiranoj politici zasnovanoj na želji da se ostvare krupni rezultati i obave ozbiljne reforme preko noći, najčešće bez imalo uvažavanja unutrašnje realnosti u zemlji, ne pokazuje namjeru da podrži partnerski koncept. On, po njima, ne može dati rezultat koji će se knjižiti kao njihov vlastiti i brzi uspjeh. Otuda i odgovor na pitanje – zašto mogući panel stručnjaka poput onih koji su uspješni dati odgovore na veoma složena pitanja o reformi Ujedinjenih nacija navodno nije primjenjiv u BiH i nije u stanju dati odgovore na probleme reforme vanjske politike i diplomacije u BiH. Njima se, očigledno, neće pružiti prilika da to učine.

Bosna i Hercegovina ima diplomaciju koja je slika stanja u državi: nedostatak koncepta, strategije, prioriteta, organizacije. Potpuna je i bezmalo javna nespремnost za izazove i konkurenciju, jer to traži znanje, hrabrost i individualnost. Traži se osobnost. Za održavanje sadašnjeg stanja, sada već pomalo sramnoga, u državnom sistemu i institucijama nisu potrebni sposobni, pametni i obrazovani, već poslušni, ucijenjeni, "malog kalibra" i zato zadovoljni malim. Po mjeri novog sistema vrijednosti i novih standarda u političkim strukturama zemlje u cjelini. Oni koji to nisu iznimka su, a ne pravilo. U svijetu profesionalne diplomacije i diplomatski kuriri imaju jasna i specifična znanja. U našoj situaciji često ni pojedini visokopozicionirani diplomati ne bi mogli biti diplomatski kuriri na ozbiljnim destinacijama. To državi ovakvog koncepta naprosto – ne treba.

Koordinate oporavka

Nadležne državne institucije moraju preispitati, obnoviti i na precizan način utvrditi vanjskopolitičke ciljeve i prioritete države, uz učešće najšire javnosti, stručnih institucija, kvalificiranih organizacija i pojedinaca. Na temeljima utvrđene strategije i ciljeva treba preispitati i organizaciju MVP-a a posebno DKP mreže te utvrditi principe kadrovske politike koja treba omogućiti realizaciju utvrđenih ciljeva. Ministarstvo vanjskih poslova mora biti osposobljeno u stručnome i profesionalnom pogledu da ponudi odgovore na sva pitanja bitna za državnu vanjsku politiku, da svojim analizama i zaključcima pripremi i do kraja olakša političkim strukturama donošenje odluka.

U cilju realizacije prethodnog zaključka u procesu permanentnog školovanja kadrova i njihovog osposobljavanja za diplomatsku službu i različite poslove u domenima kreiranja i provođenja vanjske politike Bosna i Hercegovina mora ustanoviti adekvatne forme tog obrazovanja, uključujući prije svega formiranje stalne diplomatske akademije. Programi ove akademije, uz uobičajene sadržaje i teme, moraju na vrlo fleksibilan način uvažavati strateške ciljeve bh. vanjske politike i specifične zadatke koje diplomacija ima u realizaciji tih ciljeva. U ovom poslu moguća je i poželjna široka saradnja u regionu i šire u vezi sa čime postoje u više navrata iskazani interesi izvana.

Diplomatska mreža Bosne i Hercegovine mora biti usklađena do kraja s prioriternim vanjskopolitičkim interesima države, kao i s unutrašnjom državnom konstitucijom i realnim organizacijskim, finansijskim i kadrovskim mogućnostima. Uz mnogo više fleksibilnosti i odlučnosti, mora se ići na korištenje različitih formi diplomatskog predstavljanja, u svijetu poznatih i rasprostranjenih, kao što su pokrivanje iz sjedišta, ustanovljavanje jačih "regionalnih ambasada" iz kojih se aktivno pokriva više država, jačanje konzulata i kulturnih centara koji imaju izuzetne mogućnosti za diplomatsko djelovanje itd. Pri tome MVP mora biti pragmatičniji i fleksibilniji u odabiru kadrova za specifične destinacije kao i za utvrđivanje "nacionalne sheme destinacija" vodeći računa prije svega o efikasnom realizovanju ciljeva i zadataka. Naravno, na globalnom nivou organizacije DKP mreže potrebna nacionalna izbalansiranost mora postojati, što ne znači trajnu i dugoročnu nacionalnu zakovanost pojedinačnih destinacija.

DKP mreža mora na kvalitetan način pokriti prije svega susjedne zemlje i druge najbliže zemlje u regionu, potom države Evropske unije, sjedišta najvećih međunarodnih organizacija i institucija (UN, NATO itd.), države stalne članice UN-a, te potom za BiH najbitnija regionalna i kontinentalna sjedišta. Kriterij "važnosti" je prije svega ekonomski kao i kriterij brojnosti bh. građana u inozemstvu.

U okviru bh. vanjske politike i diplomacije moraju se pronaći sasvim konkretni odgovori na pitanje kako postojeću dijasporu – koja se po broju približila trećini ukupnog broja stanovnika države – čvršće i organiziranije vezati za maticu a u korist i države i tih građana. U sadašnjoj praksi DKP-a građani BiH koji su ostali vani doživljavaju se najčešće kao balast i kao populacija od koje se po raznim konzularnim osnovama mogu uzeti novci, umjesto kao populacija s već zavidnim obrazovanjem, društvenim i profesionalnim pozicijama iz kojih se domovini može i želi pomoći na razne načine koji su poznati i provjereni u slučajevima dijaspore drugih zemalja. Izolirani, odgurnuti i "nepotrebni" matici, oni danas funkcioniraju vrlo često kao "višak" dobro došao za produbljavaње političke i socijalne klaustrofobije ionako već evidentne i narasle.

Unutrašnja organizacija države i državnog aparata za dugoročne i strateške procese, kao što je ulazak u Evropsku uniju i NATO, ne može biti tretirana kao ekskluzivni posao Predsjedništva i MVP-a a posebno ne samo kao posao Direkcije za evropske integracije. Riječ je o procesima čija realizacija u specifičnim segmentima mora biti "spuštena" na nivo ukupne državne administracije, u ministarstva, pravosuđe, obrazovanje, medije itd. Odvojenost MVP-a i Direkcije u ovim poslovima postaje sve veći problem, pa i aktivnost s kontraproduktivnim efektima, a proces "integracija" svodi se na pragmatične poslove u uskom krugu pojedinaca, što je u direktnoj suprotnosti sa smislom cijelog procesa.

Slijedom prethodnog zaključka i u skladu s prioritetima vanjske politike BiH, Vijeće ministara i MVP, na temelju odluka Predsjedništva, posebno moraju restrukturirati diplomatska predstavništva pri Vijeću Evrope, Parlamentu Evrope i NATO-u. Ona moraju biti kadrovski ojačana i u kvalitativnome i u kvantitativnom smislu te sistemski zadužena za dnevno djelovanje prema ovim institucijama, za zastupanje i promociju ciljeva i realizaciju zadataka iz zemlje, za analiziranje dnevnih i dugoročnih procesa unutar EU i NATO-a, za direktno lobiranje i djelovanje koje će državu legitimirati kao budućeg aktivnog partnera a ne samo pasivnog promatrača koji moli liberalniji vizni režim i bezmalo ništa drugo. Nekoliko pojedinaca u ovim DKP-ovima koji najčešće bez ikakve povratne informiranosti otaljavaju ovaj posao bez ikakvih stvarnih učinaka predstavlja bitno drugačiju praksu od svih drugih zemalja koje su u poziciji BiH u odnosu na integracije.

Sve navedene koordinate oporavka zahtijevaju i dodatna materijalna izdvajanja, jer je za poboljšanje rada MVP-a i imidža koji naša zemlja ima u svijetu, pored političke volje i znanja, potrebno je povećati budžetska izdvajanja za MVP kako bi mogao odgovoriti zadacima. Ovo svakako ne može biti ostvareno prije nego što se spomenute vizije vanjskopolitičkog djelovanja, organizacije institucija i kadrovske revizije ne analiziraju i ne dobiju svoj konačni okvir u vanjskopolitičkoj strategiji BiH. Ciljana ulaganja u kritične tačke oporavka ne treba smatrati trošenjem, već investicijom. Posebno je pitanje kako o tim potrebama komunicirati s javnošću a da one ne budu shvaćene kao dodatno trošenje

u ionako skupoj administraciji. Komunikacija o ovim potrebama prema javnosti treba biti posebna ali komplementarna strategija unutar cijelog procesa.

S obzirom na specifičnu poziciju koju BiH ima u odnosu na međunarodnu zajednicu i obratno, te nerijetko poprilično fluidno definirane relacije, nadležnosti i kompetencije unutar te pozicije, odgovarajuće državne institucije moraju obavezno utvrditi koordinate tog odnosa. Izvjesno je da u odsustvu pravila neophodnih za partnerski odnos dolazi nedopustivo često do slučajeva koji destimuliraju pa nerijetko i onemogućavaju odvijanje redovnih procesa unutar nadležnih državnih institucija, sužavaju im neopravdano prava i kompetencije te se ujedno manifestiraju i kao nepotreban i ničim predviđeni "višak ovlaštenja" pojedinih međunarodnih institucija. Bosna i Hercegovina je po logici svoje političke realnosti ionako prilično ranjiva kada je riječ o različitim utjecajima sa strane, institucionalnima i vaninstitucionalnim, pa je potreba sređivanja odnosa u ovim relacijama time potrebija.